

PAMÁTKY

ARCHAEOLOGICKÉ A MÍSTOPISNÉ.

Organ Archaeologického sboru Musea království Českého a Historického spolku v Praze.

Redaktor Josef Smolík.

Dílu XI. sešit 2. Dne 15. října roku 1878.

O mohylách zejména ejpovických.

I.

Mohyla! Kdekoli se vyskytne toto vzácné jméno staroslovanské, znamená vždy místo hlubokého smutku, hojně zavlažené slzami někdy pozůstalých, kteří v lůno matky země pochovali zbytky osoby milé a drahé, ana často velmi vzácná byla.

Na místě posvátném, obyčejně nedaleko živého potoka, vykopán byl rov, někdy mělký, jindy hlubší, do něhož položeny pak byly buď tělesné zůstatky celé, buď po spalné oběti už jen „prach a popel“ v osudí popelném, — toto i ony velmi často obloženy a přikryty byly kameny, po případě i mohutnými plotnami kamenými, alespoň na vnitřní straně přitesanými. Zřídka kdy položeny jsou zbytky na silné prkno; koryt na místě rakví, vydlabaných v kmen a přikrytých rovněž prknem, při tomto způsobu pohřbívání u nás dosud zjištěno nebylo.¹⁾

Jednak dle vzácnosti osoby takto pochované a někdy rozličnými buď příznaky její někdejší důstojnosti a hodnoty obložené a vyšperkované, buď drobnějšími milodary obmyslené, jednak a zvláště dle úcty a lásky, jakou pozůstalí k zesnulému chovali, sdělána byla nad rovem tím *mohyla*, t. j. nasypaný pahorek kuželovitý, jenž někdy dosud, po tolika stoletích, dostupuje výšky až 10 m.

Ze jméno *mohyla* jest staroslovanské, o tom nás poučuje už „chronicon Georgii monachi“, v kterém *mogyła* (могыла) se vykládá co „tumulus“ (βουρός), t. j. nad rovem nasypaný pahorek.²⁾

¹⁾ V hrobech ploských, t. j. nikoli nasypaných v mohylu, taková koryta s celými mrtvolami objevena byla před časy u Kbel (okr. kolínský), jak s námi laskavě sdělil c. k. konservator p. F. Beneš.

²⁾ F. Miklosich: Lexikon linguae slovenicae —. Slovo to přichází někdy znešvažené, jako na př. v Dolních Rakousích. Tam zajisté seděl druhdy lid slovanský, jenž nad hroby svých otců, jako současně všude jinde, nasypával mohyly. Byv později německým plemenem podmaněn, vyměnil časem i jazyk svůj za německý. Avšak posvátný název „mohyla“, kterémužto slovu ani pozdější potomci už poněmčili odvyknouti nemohli, zachoval se tam, zejména ve čtvrti pod horou manhardskou, až na naši dobu, neboť nasypaným hrobům, vůbec mohylám, říkají tam dosud „mugeln“, jako na př. u osady „Grossmugel“, Dolního Holabrunnu, Dolního Foellabrunnu a j. (Mittheil. der anthropol. Gesellsch. in Wien. B. I. 316. 1871.)

A že předkové naši — jako celý národ slovanský — zesnulým vůbec, zejména však osobám vznešeným a skutky proslaveným, mohyly nasypávali, že osoby takové už za živa vysokých hrobů si přály, zvláštní slávy a významání v nich hledající, jakož i že způsob takového pohřbívání jest u nás nejen prastarý, nýbrž že býval určitého času obyčejný, domácí, místem všeobecný: o tom nacházíme doklady v domácím dějepisu, místopisu a zvláště ve velikém počtu mohyl samých, které zde buď jednotlivě dosud trčí k oblakům, jsouce znamenité výšky, buď se vyskytují hromadně v skupinách co pahorky, nevynikající sice výškou, za to však všeobecnou pozornost budí množstvím, které na př. na jediném místě číslem 500 s důstatek označeno není.

Z domácího dějepisu doby starší dovidáme se tolik:

Kosma († 1125) vypravuje, že když Kasja zemřela, vděčný národ nasypal nad její rovem vysokou mohylu (tumulus nimis alte congestus) při břehu řeky Mže vedle cesty, kudy se chodilo přes vrch Osek do kraje bechyňského. Má se za to, že místa onoho hledati dlužno u nynějších Mokropes, nad nimiž dle pověsti stával druhdy Kazin hrad.

V kronice tak zvané Dalimilově se vypravuje (XVIII.), že když se nestatečný Neklan radil se Styrem (Čestmírem) o válce proti Vlastislavu luckému, Styr mu nejen statečné rady uděloval, nýbrž pomýšleje na možnou při tom smrt knížete žádal:

Učič mi tak vysoký rov,
jenž by užel veš Chýnov;

pak dále:

Kněz mu rov vysoký slíubi učiniti,
Styr za kněze u boj slíubi vnití.

A ještě švarný Paprocký v „Zrcadle“ (list 39.), truchle nad smrtí p. Viléma Zachariáše z Hradce, věnoval památce jeho píseň pohřební, která začíná:

Tuto leží pohřbený té zlaté růže květ,
.....

a končí:

A tak kdož na znamení patříš té mogyly,
vinšuj, by země, kámen těžké mu nebyly.

Z domácího místopisu známo jest několik starších osad neb míst vůbec, která po „mohyle“ pojmenována jsou zajisté pouze za tou příčinou, že necht na místě samém aneb v jeho okolí *slovanské* pohřebiště s mohylami druhdy bývalo ano v zbytecích dosud jest. Tak jsou u nás kromě jedné samoty blíž Stražiště u Mnichova Hradiště dvě osady řečené *Mohelky* v kraji boleslavském, a sice jedna u Českého Dubu a druhá u Jablonce; pak čtyři obce nazvané *Mohelnice*, z nichž jedna jest $\frac{1}{2}$ hod. od Mnichova Hradiště, druhá u farní obce Křesina v Čáslavsku, třetí u Nepomuka a čtvrtá na saských hranicích u farní obce Habartic v Litoměřicku; konečně přívrší řečené *Mohylík* (*Mohejlík*) blíž Hořice, kteréžto jméno, poněvadž tam dosud mohyly starobylé se naleznají, značí tolik co hřbitov.³⁾

Ne-li větší tož zajisté nikoli menší význam a důležitost nežli těmto obcím přikládáme dvěma nevelikým řečám, z nichž jedna zvaná *Mohelka* blíž obce Mohelnice nedaleko Mnichova Hradiště ústí do Jizery, druhá pak řečená *Mohelnice*, při níž právě leží uvedená první ves Mohelnice u Habartic, protéká bohatou na pravěké hroby krajinu saskou a vlevá se pod Pernou do Labe.⁴⁾

Pokud se pak míst samých dotýče, kde se u nás *mohyly* nejen objevily nýbrž i (alespoň z části) proskoumaly, uvádíme z nich na ten čas tato: *Bezno* u Mladé Boleslavi (2 hod. jih.-záp.), *Chýnovský háj* pod Turskem u Liběšic, *Roztoky* nad Vltavou, *Lisek* u Stradonic nad Mží, *Rataje* a j. na Smutné v Bechyňsku, *Plav* u Budějovic ($\frac{3}{4}$ hod. jižně), *Piňovany* u Stříbra ($\frac{3}{4}$ hod. vých.), *Pivoň* č. *Pivoňka* v Plzeňsku u Ronšperka ($\frac{1}{2}$ hod. jih. záp.), *Chudonice* v Klatovsku (3 hod. sev.-záp.), *Chotěšov* v Plzeňsku blíž Stoda ($\frac{3}{4}$ hod. sev.), les *Kyjov* u Plzně (1 hod. sev.), *Milavče* u Domažlic (1 hod. vých.),⁵⁾ *Bušovice* a *Ejpovice* u Rokycan . . . mimo jednotlivé mohyly, z nichž zvláště vyniká mohyla *lichocveská*, bohužel už z velké části odněšená.⁶⁾

³⁾ Jungmannův Slovník.

⁴⁾ K tomu ještě připomínáme, že byl znám už od nepaměti slovanskému lidu zvláštní hmyz řečený *mohylek* (rus. *mogil'k*, *silpha*), jenž v mohylách žil a tyl, a vedle tohoto dravý pták *mohylník* (rus. *mogilnik*, *falco naevius*, *maculatus*), který znepokojoval a olupoval zejména mohyly s celými mrtvolami, nedosti bezpečně, na rychle sdělané, na př. po bitvě.

⁵⁾ Chodové milavečtí místu, kde se mohyly ty naleznají, říkají „v hlavách“, což se shoduje s názorem Černohorců, kteří mohylám (na př. u Cetyně se naleznajícím) říkají „Glavice“.

⁶⁾ Mohyly zde uvedené jsou na všecken způsob zjištěny, neboť v každé z nich nalezeny byly zbytky necht kostry necht popelnice a p. Nežřídka však dočítáme se v listech veřejných zejména v časopisech, že kdosi uhodil „na mohyly“; když však z nich tu neb onu „rozkopal“, že v ní *ničehož nenalezl*. V případě takovém, dle našeho soudu, jen dvě věci jsou možny, totiž: Buď se při kopání nešetřilo náležitých pravidel, z nichž ono jest nejdůležitější „kopej tak hluboko na všech stranách, až přijdeš na mrtvinu“, t. j. na mrtvou zemi č. alluvium; aneb pahorek prokopaný ani *nebyl mohyla*, nýbrž prostý pahorek, obrostlý travou a mechem třeba i stromovím, který před věky původ svůj vzal z příčin nyní neznámých. Takové svůdné pahorky zvláště v lesích nežřídka byly utvořeny *vývraty*, jež se udály před několika stoletími. Na př. v bukovém lese na stráni vrchu Trhoň řečeného, blíž Holoubkova, takových na pohled hrobů, po případě mohyl zdánlivých, napočítati můžeš přes 100. Zevnějšek jest samý mech, někdy na něm strom, a kopeš-li, jako v mohylách, sypká země smíšená s kamením, avšak *bledě fialová*; při bližším skoumání poznáš zetlelé dříví, ztrouchnivělou kůru, a kopeš-li hloub až na roveň s okolní půdou, jsi na mrtvině — *starý vývrat!*

II.

Sdělování mohyl, pokud z vlastní zkušenosti víme, dělo se způsobem čtverým a sice:

1. Na rov, jak shora vypsáno bylo opatřený a hlinou zaházený, jakož i kolem něho, snešeny byly kameny obyčejně z okolí nejbližšího a srovnány prostě na sebe, tedy bez použití jakéhokoli spojiva čili malty, v podobě kužele, jehož vrchol bývá sice okrouhlejší nežli by náleželo, však výška jakž takž bývá poměrná k základně. Na tento kužel z kamene sdělaný nanešena byla souměrné okolní země, která dosud na některé mohyle má výšku 3—5 metrů. Takové mohyly dosud bývají nejzachovalejší ze všech jinak sdělaných, poněvadž kamenný podklad uchránil jich před zkázou času; snadno se však domysliti, že hlinitý neb písčítý na nich násyp původně býval vyšší. Neboť po mnohá století třice pod širým nebem trpěly zajisté na povrchu svém deštěm, mrazem, sněhem a p., kteréžto hlodaví činitelé spláklí štíhlý druhdy vrchol, otupili a zaokrouhlili jej sehnavše podajnou hlinu neb písek po úbočích k patě, kde nyní často tvoří mělký široký věnec, porostlý buď stromovím (nepochybně už po několikáté, a pokaždé jiného dřeva) nebo bujnou travou.

V takových kamenných mohylách bývají *kostry* buď v rovu pod zemí (berouc ohled na půdu okolní) nebo leží ihned na této v přikryté ohradě kamenné. *Popelnice* a *osudí* pak bývají někdy asi uprostřed mohyly, tedy nad povrchem okolní půdy, někdy při její patě, jindy opět v rovu vykopaném čili *pod* zemí; vždy však ohrázeny a přikryty jsou kameny, mezi nimiž sedí jako v sklípku a sice nikoli zřídka na kamenném podkladku. *Milodary* bývají buď *vedle* kostry, buď jsou na této navlečeny (na př. kruhy a p.), aneb se naleznají *pod* kostrou; při popelnicích bývají obyčejně drobné šperky buď ve zvláštním osudí uloženy (což též při kostrách pozorováno), aneb jsou v popelnici samé, vedle ní neb pod ní. Málo kdy jest uložena popelnice *v boku* mohyly, kde spíše osudí a jiné nádoby rozestaveny bývají; avšak se též už shledalo, že v případě takovém popelnice v boku uložena chovala v sobě „prach a popel“ jiného nebožtíka, mladšího, kdežto *uvnitř* jiná popelnice se zbytky spálených kostí už od prvopočátku se nalezala, tak že do starší mohyly sdělané nový onen hrob v době pozdější.

2. Do rovu čili jámy $\frac{1}{2}$ —1 m. hluboké položena byla buď mrtvola celá aneb popelnice, tato obyčejně na kamennou desku s osudím jedním nebo několika; někdy i v popelnici nalezneme se nádobka menší, okřínek a p. *Milodary* pak rovněž rozličně bývají položeny, jak už shora vypsáno bylo; přihází se však, že *v téže* mohyle jedna na př. ozdoba nalezá se v popelnici, jiná *vedle* ní a třetí *pod* ní. Necht mrtvé tělo celé necht popelnici lemují vždy kameny neotesané, tato bývá však obyčejně kamenem též přikryta, který snad jest hlavní příčinou, že pod ním nalezneme jen už samé střepey. Rov takový zaházen byl okolní zemí a sdělaná nad ním mohyla *pouze ze země*, avšak *její boky obloženy byly kameny většimi* a rovněž na vrchol položen kámen. Z takových mohyl, nemajících pevného jádra a podkladu, málo která

zachovala se dosud v značnější velikosti a výšce. Větší počet jich deštěm, mrazem, sněhem, křovím, stromovím a p. sklesl často už jen na pahorek sotva 1 m. vysoký, jehož rozlezlé, téměř už ploché boky, porostlé obyčejně jehličím, pokryty jsou hustě kameny většími, do hlíny zapadlými, jež nás o tom poučují, jak původně mohyla ta sdělána byla.

3. Nad rovem, kamením lemovaným a vyplněným nechť celou mrtvolou nechť popelnicí atd., jak právě bylo naznačeno, nasypána byla mohyla též jen že samé hlíny nebo země okolní, avšak na její boky *nebyly* přiloženy kameny. Taková mohyla sotva dlouho vzdorovala nepohodě, a proto jsou zbytky její nyní už jen skrovně, ba někdy ji poznati lze pouze po nepatrném pahorečku půdy hlinité nebo písčité, na jehož vrcholku spatřuješ kameny mechem porostlé jakoby v dolík propadlé; od těchto pak v sotva patrném, táhlém svahu naskytuje se půda mělce spláklá.

4. V dosti mělkém rovu vykopaném do půdy hlinité neb písčité *není ani kostry ani popelnice*, nýbrž, někdy pod vrstvou kamení, nalezněš tam 3—4 cm. vysokou vrstvu popele promíchaného s bílými drobty spálených kostí lidských, jež leží na vrstvě hlinité 2—3 cm. tlusté, která nyní ovšem popelem tím prosáklá a mastná jest, jindy však, jak dosud načervenalá její barva tomu nasvědčuje, horkem poněkud spečena byla. Do takového rovu — soudíme — položen byl žhavý ještě „prach a popel“ těla lidského, a sice zcela prostě *bez popelnice*; někdy tu a tam postavili do popele osudíčko, okřín a p. Rov ten pak byl zahrabán a nad ním nasypána byla mohyla z pouhé země okolní, na kterou buď byly pak složeny kameny rozličné velikosti (jako v odstavci 2.) aneb jich zcela pomínuto (jako v odst. 3.).

Vkročíš-li nyní na takové místo posvátné a rozhlídneš-li se kolem po vyšších neb nižších mohylách, možná že snadno poznáš a porozumíš s pouhého zevnějšku, *jak* mohyla nad rovem druhdy nasypána byla, avšak nebude ti lze na jisto soudit spolu o tom, je-li rov při patě té neb oné mohyly vyplněn buď kostrou nebo popelnicí nebo dokonce pouhým „prachem“ bez popelnice. Zevnějšek mohyly o tom dokonce nerozhoduje, přesvědčiti se lze pouze kopáním.⁷⁾

III.

Způsob, jakým se mohyla *proskoumati* má, tak aby z toho archaeologii největší vzešel užitek, řídí se větším dílem dle mohutnosti a výšky mohyly samé. Je-li tato *značně vysoká*, nechť se nejprve změří její výška

⁷⁾ U nás už na sta mohyl bylo prokopáno, avšak zdá se, že ten neb onen přítel starožitností domácích při tom pozornost svou obracel více nebo spíše *jen* k předmětům hliněným, bronzovým, železným a p., nestaraje se mnoho o to, *jak* mohyla sama nasypána a uvnitř upravena byla. A přece pro srovnávací archaeologii bývá zvláště tato *úprava* mohyl často mnohem důležitější všech věcí v ní nalezených, neboť tyto mohly z části druhdy sem býti přivezeny od jinud, kdežto mohyla sama zajisté sdělána byla od domorodců, a sice dle všech obřadů a zvyklostí zděděných. Jest nám se tudíž mnohemu ještě z úprav mohyl učiti, ano jest každého z nás povinností dříve pozorovati a skoumati, zkušenosti ty zaznamenávati a za pomoci nalezených tam předmětů nepředpojatého úsudku o době dávno minulé se dodělati, — úsudku, který při podobných nálezech budoucích se buď utvrdí nebo poopraví.

a obvod, mimo to se ohled vezme na nejbližší její okolí (je-li snad kameny u paty lemována, nebo pouze jednotlivými okroužena a p.), to vše nechť se zaznamená a pokud možná narýsuje. Aby se pak stanovilo a seznalo, má-li mohyla ve svém nitru kamenný kužel čili nic, nechť se začne kopati s boku, ovšem více na zkoušku, která se brzy odbude.

Je-li v mohyle kamenný podkladek, pracuje se s prospěchem největším, když se od vrcholu na obě strany v oblouku nejprve hlinitá neb písčitá vrstva skoje v širším pruhu jednak až na kámen a spolu až k patě, a pod tuto tak hluboko, až se uhodí na mrtvinu č. alluvium.⁸⁾ Tímto pruhem, kterým se odkryjí části boku kamenného kužele, čímž se pozná složení kamenů samých, prokope se pak průřez od vrcholu kolmo až opět na mrtvinu. Je-li mohyla takového složení mohutnější, bývá někdy potřebí na tento průřez křížem prokopati kolmo průřez druhý. Kostra ležívá obyčejně při patě nebo pod ní, popelnice, osudí, milodary a p. jak už prvé uvedeno, se nalezájí (II. 1.).

Není-li uvnitř mohyly kamenného kužele, avšak je-li jinak značnější výšky a mocnosti, nechť se s vrcholu žene štola kolmo dolů, až se v této přijde opět na mrtvinu pod patou mohyly. Kdyby však pro lepší výskum nutno bylo, aby se kopalo jako v případě předešlém celým průřezem, nechť jest tento při vrcholu širší nežli u paty — pro jistotu pracujících.

Někteří mají za to, že při mohyle, nasypané pouze z hlíny nebo písku, dostačí, když se u paty kope až na mrtvinu, a z těch míst pak když se vodorovně nebo lépe řečeno rovnoběžně s povrchem okolním žene štola, avšak tak, aby asi v středu mohyly (tedy i štoly té) nechán byl sloup, co podpora části vrchní, pro bezpečnost pracujících.⁹⁾ Poněvadž sloup tento nalezá se ve středu úpatní plochy celé mohyly a proto plochu tu, obyčejně nejbohatší na starožitnosti všeho druhu, *celou* proskoumati nelze, není tento způsob proskoumati mohyly praktickým.

Je-li mohyla poměrně nízká, tedy asi do 2 metrů zvýší, prokopává se buď od vrcholu průřezem kolmým, aneb ještě lépe, celá se odnese.

Kde už z celé mohyly nezbyl leč malý pahoreček zvýší as 1 m., z jehož vrcholku vyčnívají kameny mechem zarostlé, někdy už v důl propadlé, netřeba než tyto kameny vybrati, neboť se pod nimi zajisté uhodí v hloubce několika cm. buď na kostru nebo popelnicí atd. Takových skleslých ano zcela rozlezlých zbytků mohyl vyměřovati, výšku a obvod zaznamenávati zbytečno jest, poněvadž se z nynější často pranepatrné výšky a ze spláklého téměř ploského povrchu, jehož obvod nyní jest nad míru veliký, na původní velikost a mohutnost mohyly té dokonce souditi nedá.

Ve všech těchto mohylách bez rozdílu jejich výšky a obvodu uhodí se vždy buď na kostry buď na popelnice, a získání a zachování těchto vyžaduje zvláštní pozornosti a opatrnosti. Uhodí-li se na kostru, dlužno si povšimnouti, *jak* a *na čem* položena jest; totiž leží-li na znaku nebo straně, přímá nebo skrčená, má-li ruce k tělu přilehlé nebo křížem a p., pak, je-li pod ní hrubší písek neb upěchovaná hlína, kamenná deska nebo prkno,

⁸⁾ Mittheilungen der anthrop. Gesellsch. in Wien. B. IV.

leželi-li v truhle kamenné (jejíž jednotlivé díly nikdy u nás spojeny nejsou maltou, nýbrž prostě k sobě přilehají) aneb v korytu z kmene vyhloubaném a p. Zřídka se kolem kostry objeví ztrouchnivělé kůly, na kterých druhdy bývala prkna, spíše už jen viděti válcovité dutiny v hlíně buď v směru vodorovném neb kolmém.⁹⁾ A přijde-li se na popelnici, osudí a p., tož dříve nežli se nádoby ty vyberou, velice jest žádoucí, aby se sdělal nákras polohopisný, na kterém by se též zaznamenaly milodary, kolem nich nalezené — což zejména u koster ozdobených kruhy, náramky, jehlicemi atd. jest veledůležité. Dále pak necht se prokope každý hrob tak hluboko, až se na všech stranách při patě neb pod patou mohyly přijde na mrtvou půdu.

IV.

Ejpvovice (Epovice, Vejpvovice) jest osada při silnici, vedoucí z Rokycan do Plzně, asi hodinu cesty vzdálená od města prvního. Naproti ní přes železnou dráhu as $\frac{1}{4}$ hod. k severu táhne se nevelké, dílem lesem porostlé a na železnou rudu bohaté návrší, jehož nejvyššímu výstupku se říká „velká skála“. Pod touto při potoku klabavském a výše nad ním jsou poslední domky obce Klabavy, za kterými pak k západu hned pod lesem stojí úhledné stavení už obce plzeňské, v němž na ten čas bydlí vrchní lezec a dohlížitel na tamní stavby horní.

U tohoto stavení začíná se okrouhliti úbočí pod „velkou skalou“ směrem k severozápadu, a stezkou, příjemným lesem po mírném svahu vzhůru vedoucí, dojdeš odtud za málo minut prvníh pahorků a pahorečků, v nichž tím spíše poznáš lidskou práci, vykonanou druhdy za určitým účelem, poněvadž po svahu návrší a směrem severním před sebou uziš jich hned větší počet, kdežto, pohledneš-li k jihozápadu, shledáš jen ploskou půdu.

Jsou to mohyly ejpvovické, jichž na této straně západní jest as 500 na ploše 2—2 $\frac{1}{2}$ hektaru blízko sebe vměstnaných. Jdeš-li pak dále k severu ustavičně lesem pod „velkou skalou“, uhoďíš za několik málo minut na jiné mohyly téhož zevnějšku, jen že jsou řídkší a druhdy, jak se zdá, bývaly větší předešlých.

Všechny tyto mohyly téměř bez výjimky jsou na ten čas velmi sešlé, skleslé ano rozlezlé, tak že málo která z nich zvedá se na tom svahu až do 1 m. Žádná z nich nemá uvnitř kamenného kužele ani jakéhokoli kamenného jádra, nýbrž byly vesměs druhdy sdělány dle některého z posledních tří způsobů shora uvedených (II. 2. 3. 4.). Povrch některých mohyl těch jest pokryt velkými kameny, na jiných jest kamení nahromaděno v nejvyšším bodu, a opět jiné už jen z pouhé hlíny písčité sdělány jsou a kameny při vrcholu jsou už jakoby propadlé. Prokopáno bylo do tohoto času as 200 mohyl, ne-li více, nepočítaje v to ony, které nepovolání a nerozumní lidé rozkopávají začali; když však pod dobytými svrchními kameny uhoďili na jiné třeba ještě větší, nechali tak — a nepochybně „kuchali“ jinde. Takovému bezúčelnému šeredení hrobů měla by se od těch, kteří právo a moc při sobě mají, učiniti na vždy přítrž.

Mohyl těch dal jsem otevřítí sedm, neboť jakkoli jest jich tam nedotknutých na 200, málo která jest už

tak přístupná, jak by žádoucí bylo, nýbrž spíše porostlá smrčky as 20letými, jichž na mělkém svahu jedné mohyly napočítáš až 13. Ony, které byly vyšší, přístupnější a proto s menší prací daly se prokopati, na ten čas už byly prázdný. V žádné mohyle (nikoli jen z těchto sedmi) nebyla nalezena kostra, nýbrž jen buď popelnice aneb spálené kosti bez popelnice.

Z uvedených sedmi mohyl byly tři pokryty velkým počtem hrubších kamenů, z okolí druhdy na ně nanesených (II. 2.). Na čtvrté a páté mohyle bylo kamenů méně, ostatní dvě byly povrchu hlinitého, zrnatým pískem promíchaného. Vesměs byly nepatrné výšky, sotva 1 m.; při půdici byly ony zachovalejší průměru 6 m., spláklé až 15 m., z kterýchto výměrů sice souditi lze alespoň poněkud na jejich starobylost a vše hubící zub času, avšak nikterak z nich vyvoditi nelze, jak as bývaly původně vysoké.

Poněvadž mohyly ty málo jen nad povrch okolní půdy vyčnívaly, dal jsem kopati shůry dolů, začínaje vždy poblíž nejvyššího místa, na kterém byly kameny hustě buď přes sebe položeny, nebo už se v malý dolík propadaly. Bez rozdílu, necht byl vnějšek té neb oné mohyly kamenný čili nic, přišel jsem vždy pod oněmi kameny v hloubce sotva 40 cm. na popelnici více méně porouchanou; tato byla po každé obklopena kameny hrubšími, a sice buď tak, že byly nad ní jakoby sklenuty, t. j. byly vesměs šikmo k sobě sbíhavě položeny, aneb stály kolem ní jakž takž kolmo.

Každá popelnice stála na kamenné desce nebo ploském kamenu vůbec, a byla podobným kamenem přikryta. Poněvadž pak tento kámen zavalen byl jinými, snadno se pochopí, proč veškeré popelnice byly porouchány ano rozdrčeny.

V prvním rovu jedné z oněch sedmi mohyl mimo rozdrčenou popelnici větší, z jejíž střepin souditi se mohlo na tvar baňatý, nalezl jsem střepiny dvou osudí menších a větší mísy s malým dýnkem a vroubkovaným okrajem. Kromě této nepatrné okrasy nebylo lze na střepinách z ostatních rovů vydobytých pozorovati jakéhokoli ornamentu. Lom byl černý, s drobnými kaménky smíšený — na důkaz, že nádoba ta nebyla ani vypálena, nýbrž že v popeli žhavém utuhla; černý povrch byl hladký, uvnitř nanesena byla vrstva červená. V popelnici té byla nahoře hlína, dole pak byl popel promíchaný s nepatrnými zbytky bílých kostí spálených, což ve všech ostatních popelnicích se opětovalo.

V 2. 3. a 4. rovu byly střepiny popelnic, jichž tvar nebylo ani lze uhodnouti, červené, lom naskrz červený, tedy nádoby ty dobře vypáleny.

V 5. rovu za stejných okolností nalezena byla popelnice baňatá, popraskaná; až do polovice naplněna byla hlinou, pod ní jako u předešlých popel a kůstky spálené mrtvolky, pod těmito kamen ploský, jako plotna vodorovně položený, téměř celou prostoru dolejší části popelnice vyplňující, a pod tímto asi ztlouští prstu opět popel, uhličky a kůstky. Na oné kamenné plotně byly hlinou přilepeny nepatrné kousky slabého drátu bronzového — nepochybně malé jehlice.

V 6. rovu pod kameny, jako v předešlých mohylách hromadně ze země vyčnívajícimi, nepřišel jsem na popelnici, nýbrž na vrstvu popele se zemí smíšeného

⁹⁾ Tamtéž díl I. str. 38.

ztlouští as 4 cm., pod ní pak byla mastná země červenavá ztlouští as 3 cm., promíchaná s drobtvy spálených kostí lidských (ač jednu vrstvu od druhé přesně oddělit lze nebylo, poněvadž při dotýcné ploše byly obě smíchány; tolik jisto, že hořejší vrstva byla tmavější vrstvy dolejší). V hořejší vrstvě nalezena byla rozsedlá nádobka válcovitá 5 cm. vysoká a 8 cm. široká, v níž nebyla leč hlína. Poněvadž jednak celé to místo okrouhlé drželo v průměru sotva $\frac{1}{2}$ m., jednak tloušť vrstvy, v níž se nalezal popel se zbytky kostí spálených spolu s červenavou hlinou a p., byla příliš slabá: nemůže se nikterak za to míti, že by místo toto byla ustrina, t. j. že na tomto místě byla druhdy spálená mrtvola sama, nýbrž vše ukazuje na to, že tělo spáleno bylo kdesi jinde, popel pak a zbytky kostí že uloženy byly v tomto rovu a sice ještě žhavé, tak že od toho hlinitá půda rovu zčervenala, jak ji až dosud shledáváme.

Několik set kroků severně od těchto mohyl, avšak pořád v témže lese pod „velkou skalou“, dal jsem otvřítí mohyly sedmou. Byla rovněž jako předešlé nepatrné výšky, povrch její spláklý rozlezel se po mírném svahu, na němž vyrostlo několik borovic. Kromě několika kamenů mechem porostlých, jež hromadně z mělkého dolíku vyčnívaly — jako na jiných pahorcích zde vždy mohyly a úkryt popelnice prozrazující — nebylo kamene na celém povrchu ani v nejbližším okolí. K těmto propadajícím se kamenům dal jsem proti svahu vykopati širší průkop, jenž začínal ovšem mělce, avšak u kamenů těch, vlastně pod nimi, byl už zhloubí 2 m., když po tříhodinné práci dvou horníků přišlo se na okraj větší nádoby hliněné. Dále se pracovalo, jako vždy v podobných případech v mohylách předešlých, jen rukama a nožem. Nádoby té v tuhé zemi hlinité pískem smíchané se část po části odkrývala, nechť dík vymodelovala, a po práci celkem sedm hodin trvajících byla celá na volném vzduchu. Při bližším prohlížení shledalo se však, že, snad už po několikáté, v této schránce zbytků těla lidského rozhostil se nový život, ovšem na újmu nádoby samé. Bělavé a hnědé kořínky, hledající výživu, prodraly se štěrbínami a puklinami změkklých stěn, které teprv na vzduchu ponaáhlu přicházely sice k sobě, avšak při tom se drobily a drlily, tak že při nejpilnější snaze nebylo možná nádobu tu zachovati. Musil jsem se spokojiti s pouhým změřením její rozměrů a prohlédáním obsahu v ní. Celá tato nádoba byla baňatá s okrajem málo vyvaleným, který už ani nebyl celý; úšek neměla, barva zevnějšku byla červená, vnitřku černá (černě natřená), lom byl hnědý a pískovitý; její výška držela 46 cm., největší uprostřed obvod 174 cm., tedy jeho průměr 55 cm., průměr dýnka 19 cm., a dokud se z valně porouchaného okraje hořejšího souditi dalo, nebyl tento značně větší dýnka. Když jsem pak prohlédl její obsah, přišel jsem v témže pořádku na tytéž vrstvy jako u popelnic v mohylách předešlých, leda že v této bylo více kořínků, mrcousů a p. Asi do $\frac{1}{3}$ celého obsahu (shora dolů) byla totiž popelnice ta vyplněna okolní žlutou s pískem promíchanou hlinou, která čím hloub tím více ze šediva přecházela do černa, až se asi ve $\frac{2}{3}$ popelnice té objevily nepatrné drobtvy bílých spálených kůstek lidských, které pak plnily s popelem ostatní prostor až na dno. Ani v této popelnici, ani kolem ní nebo pod ní, ačkoli se kopal na všech stra-

nách — jako ve všech předešlých mohylách — až na mrtvinu, nenalezl jsem ničehož.

V těchto sedmi mohylách nebylo tudíž nalezeno žádných předmětů, z nichž by dovoleno bylo souditi jednak na někdejší jich majitele a jednak na dobu, kdy tito zde pochováni byli. S pouhých střepin, z nichž pouze jediná měla vroubkovaný okraj, ostatní však bez vsí ozdoby, nelze uzavíratí vůbec o ničem. Neboť ačkoli za jinými okolnostmi, zejména při hojném výtěžku věcí kovových „není střep jako střep“, tož v případě tomto a podobném, kde se nenalezne celých věcí kovových a p. „jsou střepy jen střepy“.

Nazvali jsme mohyly tyto „ejpovické“, poněvadž místo, kde se nyní nalézají, připsáno jest k obci ejpovické. Avšak od této nynější obce Ejpovic jsou tyto mohyly přece příliš vzdáleny, nežli aby druhdy k ní náležeti měly. Kromě toho leží „velká skála“ a její severozápadní svah s mohylami od Ejpovic na sever (jak už shora uvedeno), a přece nás zkušenost učí, že, ne-li vždy tož zajisté větším dílem, bývaly hroby od osady kladeny na východ. Z té příčiny doptával jsem se jmen okolních nížin, strání, lesů a p., a bylo mi praveno, že naproti nynějším mohylám ve vzdálenosti malé $\frac{1}{4}$ hodiny cesty nalezala se v údolí někdy — dle ústního podání — obec, řečená *Staré Kyšice*. Na její místě jsou nyní luka a pole, některé studánky a močály, jimiž protéká potok nazvaný *kyšický*. Dle toho bývaly by už zaniklé *Staré Kyšice* od nynější obce *Kyšice* řečené, pod vrchem Pohodnicí, asi $\frac{1}{4}$ hodiny východně vzdáleny, a nepochybně nestávalo *obou* Kyšic v témže čase, poněvadž by pak na rozdíl od *Starých* Kyšic říkalo se druhé obci *Nové* (nebo *Mladé*) Kyšice. Avšak tato se zove prostě *Kyšice*, z čehož dále souditi lze, že když se nynější obec *kyšická* zakládala, už po *starých* *Kyšicích* nebylo žádné památky — leda v ústním podání.

Jakkoli na vývod tento velké váhy nekladu, záhodno se mi vidělo jej zde přece položit, poněvadž v případě, kdyby ono ústní podání zakládalo se na pravdě, nynější mohyly „pod velkou skalou“ dobře by druhdy náležeti mohly k *Starým Kyšicím*, jsouce od těchto k východu. —

Sám jsem se dle uvedeného nedokopal v těch mohylách žádných *celých* předmětů ani hliněných ani kovových, nýbrž pouze střepin, něco málo drobtů jehlic a ziskal několik kousků, snad okraje, jakési malé nádoby bronzové. Jak vůbec mohyly ty chudé jsou na předměty celé, vysvitá nejlépe z toho, že ze všech dosud prokopaných, jichž se páci na 200, dobytý byly pouze tyto věci *celé*: nádobka hliněná (z níž ještě střípek jiné vykukuje) hladkého povrchu, 6 cm. vys.; průměr největšího objemu 12 cm., okraje 10 cm. a dýnka $2\frac{1}{2}$ cm.; bronzový úzký nožík 16 cm. dlouhý i s řapem (pouze 2 cm. zdělí), na konci v očko zahnutým; jiný nožík bronzový s valně porouchaným želižkem (sic) 4 cm. dl., jež spolu s prolámaným řapem podoby ellipsovité, $6\frac{1}{2}$ cm. dl., ulito bylo; bronzová jehlice 10 cm. zdělí i s hlavičkou v dolejší polovici vroubkovanou a $1\frac{1}{2}$ cm. dl.¹⁰⁾ Těchto

¹⁰⁾ Tyto věci vykopal p. F. V. Křikava, vrchní lezec a dohlizitel na stavby horní v Ejpovicích (jenž sám na 120 mohyl prokopal), a slíbil jich zachovati pro národní Museum. Tomuto pánovi jsem díky zavázán zvláště za to, že všude při kopání mě doprovázel a o místech těch nabytou už zkušenost se mnou sdělil.

málo předmětů jsem viděl a změřil, o jiných jsem pouze slyšel, jako o pěkné prý jehlici s hlavičkou, která se dostala do Hořovic, pak o nádobce hliněné a dvou bronzových nevelkých krušcích, které tam vykopali někteří pp. členové literárního spolku plzeňského; mimo to jsou prý asi dva kousky, tuším bronzové jehlice, v Rokycanech. Předměty bronzové, které jsem viděl, jsou nad míru křehké a drobné, v lomu už ani kovu poznati nelze, nýbrž podobá se spíše lomu křídly, jen že jest barvy jasně modré. Železných věcí prý tam vůbec nalezeno nebylo, nemožno však není, že snad drobnější byly vykopány, avšak povšimnutí nedošly.

Dle všeho toho lze z mohyl ejpovických a okolí souditi tolik:

1. Mezi nynějším potokem klabavským a kyšickým bydlil druhdy lid, který *bez rozdílu* mrtvolu spaloval a nad každým rovem, kam „prach a popel“ buď prostě kladl buď v popelnici uložil, mohylu nasypával. Týž tedy neviděl v tomto způsobu pohřebním žádného zvláštního vyznamenání ani oslavy, an byl u něho obyčejným.

2. Lid ten byl zde dlouho a stále usdlý; *dlouho* — o čemž svědčí neobyčejné množství dosud patrných celých i rozkopaných mohyl, a *nepřetržitě* č. *stále* — poněvadž veškeré mohyly nejen nasypány byly dle téže zvyklosti a téhož obyčeje, nýbrž i veškeré rovy stejné byly sdělávány, zejména že popelnice každá stála na kamenu, majíc kameny kolem sebe, a kamenem jsouc

přikryta.¹¹⁾ Takové shodnosti při větším počtu hrobů by zajisté nebylo, kdyby mohly ty nenáležely *témuž* lidu.

3. Soudě dle nynější sešlosti mohyl samých, z nichž v žádné kamenného jádra nebylo, ještě více však z nepatrných dosud v nich ve velmi skrovném počtu nalezených předmětů, buď lid ten vůbec bohat nebyl, buď jen výmínečně milodary do rovů kladl.

4. Z nepatrného počtu nalezených tam předmětů *bronzových* při úplném nedostatku železných nelze nikterak souditi o tom, *kdy* mohly ty sdělány byly; poněvadž však věci ty jsou nad míru křehké a drobné, zdá se — pakli snad není netrvanlivosti té příčinou železitá půda, v níž se nalezaly — že bronz už *původně* byla chatrná (o čemž se lučebně přesvědčiti nutno), tak že k starší směsi bronzové (9 dílů mědi a 1 díl cínu) dokonce nenáleží.

5. V žádné mohyle nebyla objevena ani zbraň ani cokoli jiného, z čehož bylo by lze uzavírati, že lid ten býval bojovný (onen bronzový nožik jest přece příliš nepatrný), nýbrž jednak z drobotin za okrasu někdy nošených, jednak a zvláště z nápadné oné chudobnosti rovů zdá se, že lid onen vedl život tichý a pracovní.¹²⁾

Jos. Smolík.

¹¹⁾ Též p. Křkava zde ani jinak nasypaných mohyl ani jinak opatřených rovů nenalezl.

¹²⁾ Veřejně díky dovoluji si tímto vyjádřiti P. T. p. Pecháčkovi, purkmistru královského města Plzně, jenž mně ochotně dal písemné dovolení, že v mohylách v lese nad horami kopati mohu.